

PLAATSNAAM: Amsterdam. **STAD**

DATERING: [1300 ná mei 21 – 1301 vóór aug. 5].

VERLENER: Gwijde van Avesnes, heer van Amstelland.

BESCHRIJVING:

De oudste vermelding van ‘Amstelledamme’ dateert van 27 okt. 1275. In een oorkonde van die datum verleent graaf Floris V bij wijze van schadeloosstelling aan de inwoners van Amsterdam (*homines manentes apud Amstelledamme*) tolvrijdom door het gehele graafschap.¹ De inwoners van Amsterdam drijven dan dus al handel op Holland. Amstelland, waartoe Amsterdam behoort, is in de 13^e eeuw een deel van het Sticht Utrecht.

Op 21 mei 1300 beleent Jan II van Henegouwen, graaf van Holland, zijn broer Gwijde van Avesnes met de [in het Sticht Utrecht gelegen] goederen van de schulddigen aan de dood van Floris V. Daaronder valt ook Amstelland waaronder Amsterdam. Vrij snel na die datum [meest waarschijnlijk kort na 21 mei 1300, maar in ieder geval voor 5 aug. 1301 wanneer Gwijde tot elect van Utrecht wordt gekozen] zal Gwijde zich hebben laten inhuldigen in Amsterdam, en bij die gelegenheid als *stadsheer* de ‘in de poerte’ Amsterdam geldende ‘coere en recht’ bij oorkonde² hebben uitgevaardigd.³ De Amsterdammers leven dan dus al geruime tijd volgens het al langer geldende stadsrecht. Gwijde vaardigt dit nu officieel uit in de vorm van een stadsrechoorkonde, waarmee de inwoners van Amsterdam een tastbaar symbool van hun stedelijke status en geldende rechten krijgen. De tekst is op initiatief van de inwoners van Amsterdam tot stand gekomen.⁴ Het stadsrecht telt 21 artikelen.⁵ De originele oorkonde is niet bewaard gebleven. Er bestaan 2 afschriften.⁶

Na het overlijden van Gwijde van Avesnes op 29 mei 1317 gaan Amstelland en Amsterdam over van het Sticht Utrecht naar het graafschap Holland. Op 9 dec. 1342 verleent Willem IV, graaf van Holland, een uitgebreider stadsrecht.⁷ Ook dat is op initiatief van de Amsterdammers zelf tot stand gekomen. Amsterdam staat in de stedenatlas van Jacob van Deventer (ca. 1560).

HOOFDVAART: Op Utrecht, dan wel elders binnen het Sticht.⁸
Na de overgang naar het graafschap Holland zal men recht zoeken in Haarlem.⁹ Ook gaat men in later tijd naar Leiden.¹⁰

OUDST BEWAARDE ZEGEL: 1347.¹¹ Afb.: koggeschip, met wapenschild in de mast, waarin een klimmende leeuw.
Randschrift: + S[IGILLUM] OPIDI DE AMSTELREDAMME.

LITERATUUR:

- Brugmans, H., *Geschiedenis van Amsterdam*, I, Middeleeuwen 1100/1544, Utrecht/Antwerpen 1972
- Dijkhof, E.C., ‘Op weg naar autonomie’, in: M. Carasso-Kok (red.), *Geschiedenis van Amsterdam - Een stad uit het niets, tot 1578*, Amsterdam 2004, p. 63-73.
- Laan, P.H.J. van der (red.), *Oorkondenboek van Amsterdam tot 1400 (OBA)*, Amsterdam 1975.
- Laan, P.H.J. van der, ‘De autonomie van Amsterdam in de middeleeuwen’, in: *Holland. Regionaal-historisch tijdschrift* 1 (1969) p. 147-164.
- Melker, B.R. de, ‘Stad en zegel: de oudste stadszegels van Amsterdam’, in: *Jaarboek Amstelodanum* 85 (1993) p. 19-48.

¹ Kruisheer, *OHZ*, III, nr. 1701. Bevestigd door Floris V in 1292 (Van der Laan, *OBA*, nr. 5).

² Van der Laan, *OBA*, nr. 6.

³ Dijkhof, ‘Op weg naar autonomie’, p. 64.

⁴ Dijkhof, *ibid.*, p. 65.

⁵ Dijkhof, *ibid.*, p. 65.

⁶ In NA, AGH, Groot Register Kennemerland, nr. 255 en Klein Register, nr. 256.

⁷ Van der Laan, *OBA*, nr. 49.

⁸ In art.11 stadsrecht: Van der Laan, *OBA*, nr. 6.

⁹ Van der Laan, *OBA*, nr. 49.

¹⁰ Volgens mededeling van de Leidse secretaris Jan van Hout, in: Van Leeuwen, *Costumen van Rijnland*, p. 271.

¹¹ Van den Bergh, *Gemeentezegels*, p.5; De Melker, ‘Stad en zegel’, p. 23.